

Roemi over liefde, lachen, dood, verraad en de ziel

voor
Andrew Dick

Coleman Barks

ROEMI

over liefde, lachen, dood, verraad en de ziel

Verhalen, fabels en gedichten

Roemi over liefde, lachen, dood, verraad en de ziel – Coleman Barks

© 2016 Coleman Barks

Oorspronkelijke uitgave in het Engels: Hampton Roads Publishing Company, Inc.,
Charlottesville, VA 22906

© 2017 Nederlandse uitgave: Uitgeverij Panta Rhei, Katwijk aan Zee

Vertaling uit het Engels: Aleid C. Swierenga en Wakil van den Brink

ISBN 978.90.8840.154.1

NUR 723

Grafische verzorging en coverontwerp: FTP-Focus to Prepress, Zevenhuizen

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

Inleiding: Ivoorsnijwerk	9
Nasoe	13
Beelden van het Ongeziene	18
Twee manieren van rennen	20
In Bagdad dromen van Caïro, in Caïro dromen van Bagdad	21
Lachend sterven	32
Menselijke oprechtheid	34
De boodschap van Dalkaak	37
De huwelijksnacht van Faradzj	40
Bestâmi	46
Gesloten ogen tegenover rollende ogen	49
De visioenen van Dakoeki	55
Seksuele aandrang, wat het lachen van een vrouw kan aanrichten en de aard van echte mannelijkheid	59
De hofdichter	70
Spirituele anciënniteit	75
De rechtenstudent en de lijkwadenmaker	77
De truc van iemand verstopen in een kist	81
Opedirkte oude dames	91
Ayâz en de parel van de Koning	94
Een kibbelende man en vrouw	98
Mohammed en de schrokop	102

De perenboom	110
Twee manieren om een berg af te dalen	113
Rozenolie morsen	116
Als een gek naar je lacht	119
Een lied over een ezel	121
Jeugd vrienden	124
Chinese kunst en Griekse kunst	129
Tatoeëren in Kazwien	132
Een geraffineerd theologisch punt	135
Een één-graankorrel-mier	138
Het diner in besloten kring	139
Schreeuw het uit in je zwakte	141
Vloeiende geschenken	144
Een geit knielt!	147
Drie schepselen	148
De Oceaneënd	150
Een vroege-ochtend-oog	153
Verzamel de stukjes	154
De zonsondergang volgen	155
Salomo en de koningin van Scheba	156
Tussen de verhalen in	158
Het ontwaken van de worm	160
Verwerk dit patroon in je tapijt	161
Minnaars willen elkaar volkomen naakt	163
Een huis met slechts één deur	167

Het belang van het bewerken van een pompoen	170
Kikkererwt aan de kook	173
Een aanwezigheid als regen	175
Noten	177
Over de vertaler	180
Over Roemi	181

Noot van de auteur

Roemi zelf heeft zijn gedichten geen titels meegegeven. Dat was iets dat ikzelf niet kon laten. Roemi stelt zich voor dit hele uit zes delen bestaande werk tevreden met een titel van één woord: Masnavî, wat gewoon 'Coupletten' betekent. Dat plaatst het werk in de traditie van verzamelingen wijze uitspraken uit het Nabije Oosten, waarbij Roemi echter wel breekt met alle traditionele vormen. Hier titels aan toevoegen kan voortkomen uit conventie en kan misleidend werken. Dit zijn in geen enkel opzicht op zichzelf staande of bescheiden verzen. Het zijn emmers, opgehaald uit een gat, waarvan de samenhang, afgezien van welke naam ook, haar eigen uitgestrekte, ingewikkelde loop neemt.

INLEIDING

Ivoorsnijwerk

Enkele van deze gedichten bevatten de ‘Latijnse stukken’ uit Reynold Nicholsons uitgave van Roemi’s *Masnavi*.¹ Nicholson vertaalde alle zes boeken van de *Masnavi* in het Engels, maar zette sommige stukken in het Latijn, waarschijnlijk om dingen te verbergen die zijns inziens onbetamelijk waren. Tot nu toe gingen deze verhalen over seksuele uitspattingen en innemende maar als taboe beschouwde dingen als het laten van winden en de stoelgang schuil onder hun gelatiniseerde dekmantel.

Toch kunnen sommigen van deze gedichten zelfs vandaag de dag bepaalde lezers nog schokken en misschien tegen de borst stuiten. De dertiende eeuw *was* een eeuw van vorsten en concubines en de met seksisme geladen beeldtaal en de kennelijke verheerlijking van oorlog zijn voor de wijsheid die wij thans menen te hebben niet langer aanvaardbaar. Maar we moeten niet vergeten dat deze verhalen niet in de eerste plaats over mensen gaan. Deze figuren vertegenwoordigen *impulsen* in de mens, die kunnen optreden en ten goede of ten kwade kunnen veranderen. De wereld van Roemi is een bonte verzameling schepselen die allen op hun manier, geleid of misleid, deelnemen aan een Kosmisch Spel, dat je het zich gaandeweg Verenigen van het persoonlijke met God zou kunnen noemen, de groei van de ziel of het zich ontwikkelende, zich ontplooiende bewustzijn. Welke naam je eraan geeft doet er voor Roemi niet toe.

¹ Nicholson, R.A., *The Mathnawi of Jalaluddin Rumi*, 8 delen, Londen: Lusac & Co, 1925-40, Kritische uitgave, vertaling en commentaar.

De *ervaring* waarnaar ze verwijzen is echter zijn voortdurende vreugde en de diepe dichterlijke energie die in hem opwelt.

Alles is voor deze dichter een metafoor. Volgens Mohammed is de *Grotere* oorlog, de Jihâd, de strijd die zich afspeelt binnen het zelf. Voor Roemi zegt alles wat de mens doet – welke wreedheid, welke verblindende ook – iets over het innerlijk leven. Elke door de liefde gedreven drang, hoe verwrongen ook, fungeert met name als onderdeel van een groter Verlangen. Ogenblikken van schaamte op seksueel gebied, erecties en hun plotseling verslappen, de grenzeloze opwinding van de clitoris, de gemene opwelling om de partner een seksuele loer te draaien – dat zijn herkenbare vormen van gedrag en Roemi veroordeelt ze niet zozeer, maar bekijkt ze door een lens om zo een blik te werpen in de groei van de ziel, het diepere onderwerp achter deze verhalen.

Dit alles vindt plaats binnen een grotere vraagstelling en zelfs binnen een bredere lach. Er is hier sprake van allerlei komische gevallen: het Jeroen Bosch-achtig groteske van de verzen over het bewerken van een pompoen (blz. 170), de Chaucer-achtige slapstick van de bevelhebber die rondrent in z'n blote kont (blz. 62), de verborgen tederheid van de verandering die Nasoe ondergaat (blz. 15). Maar allemaal gaan ze over openbreken. Voor Nasoe gebeurt dat op het moment waarop hij seksueel in verlegenheid gebracht dreigt te gaan worden. Het overkomt de kalief wanneer de mooie vrouw hem uitlacht omdat hij impotent is (blz. 66). Het overkomt de gulzige gast wanneer hij de Profeet het bezoedelde beddengoed ziet wassen (blz. 108). Het vindt plaats op momenten van de grootste kwetsbaarheid.

Deze didactische verhalen zijn een soort ivoorwerk – kunstig gesneden, drukke figuren in verwarrende, bedreigende en echt idiote situaties – rond die gigantische, gebogen, ivoren tand. De hoofdpersonen zijn schuldig, wellustig, sluw, vraatzuchtig, vernuftig en uiteindelijk open. Roemi geniet van de neergekrabbelde energie van elk verhaal, zelfs wanneer hij vraagt: 'Waar hongert deze reusach-

tige tand naar?’ Die vraag is niet gemakkelijk te beantwoorden. Deze helden en heldinnen bewegen zich in de richting van een punt waar ze openbarsten waar Roemi ambivalent tegenover staat.

Hij lijkt de lezers te willen achterlaten in de kaken van een hachelijke situatie, heen en weer getrokken, zoals bijvoorbeeld tussen de twee heftige en plausibele argumenten in ‘Een kibbelende man en vrouw’, dat een open einde heeft: ‘Dit gekibbel ging de hele dag door en zelfs nog veel langer.’

Roemi kent talloze manieren om de complexiteiten van de groei van de ziel weer te geven: een geweldig buitensporige komedie, een strenge hardheid over de noodzakelijke discipline, een extatische zoetheid die optreedt op de momenten van het visioen, enzovoorts. Sjams zelf zei over Roemi: ‘Elke dag neem ik in hem een staat of hoedanigheid waar die er daarvoor niet was. ... Hij spreekt prachtige woorden, maar stel je daar niet tevreden mee. Achter elk ervan gaat iets schuil waar je hem naar zou moeten vragen.’

Deze verzameling verhalen is vol van de rijke ongrijpbaarheid, die zo sterk lijkt op het breken van licht op een wateroppervlak.

Coleman Barks